

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آمادگی بیمارستانی در حوادث و بلایا برنامه‌ی کشوری

تألیف:

دکتر حمیدرضا خانکه و همکاران

سرشناسه : خانکه، حمیدرضا، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور : آمادگی بیمارستانی در حوادث و بلایا (برنامه‌ی کشوری)/ تألیف حمیدرضا خانکه و همکاران؛ [برای] مرکز مدیریت حوادث و فوریتهای پزشکی، مرکز تحقیقات توانبخشی در حوادث و بلایا.
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری : ۲۴۰ ص. : مصور(بخشی رنگی)، جدول، نمودار.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۰۵-۱ ریال ۶۵۰۰۰
وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
یادداشت : واژه‌نامه.
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۹۷-۲۰۰.
موضوع : اورژانس — مدیریت — برنامه‌ریزی
موضوع : فرماندهی سوانح
شناسه افزوده : دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی
شناسه افزوده : مرکز مدیریت حوادث و فوریتهای پزشکی
شناسه افزوده : دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، مرکز تحقیقات توانبخشی در حوادث و بلایا
رده بندی کنگره : ۱۳۹۱ ۱۲۸/۲ HV۵۵۱
رده بندی دیویی : ۳۶۴/۳۵۲۵
شماره کتابشناسی ملی : ۷۴۶/۲۲

آمادگی بیمارستانی در حوادث و بلایا: برنامه‌ی کشوری

تألیف: دکتر حمیدرضا خانکه و همکاران

ویراستاران: علیرضا چهرگانی، لیلا داددوست، دکتر محمد سرور

صفحه‌آرا: آرش فکری

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۶۵۰۰۰ ریال

نویت چاپ: اول

چاپ: معلی (مرکز مشاوره چاپ گاریسا)

سال انتشار: ۱۳۹۱

ناشر: انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

ناظر فنی چاپ: کاوه یارعلی

نشانی: اوین، بلوار دانشجو، خیابان کودکان، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

تلفکس: ۲۲۱۸۰۰۸۱

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۴۲-۰۵-۱

همه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	مقدمه و پیشگفتار
	فصل اول: برنامه‌ریزی آمادگی مقابله با حوادث و بلایا
۱۵	مقدمه و ضرورت
۲۴	ایمنی و آسیب‌پذیری بیمارستان
۲۸	شاخص ایمنی بیمارستان
۲۹	برنامه‌ریزی آمادگی بیمارستانی
۲۹	برنامه‌ی عملیاتی فوریت
۳۵	بیمارستان ایمن و مقاوم در برابر حوادث
۳۶	فرایند ارتقاء سطح آمادگی بیمارستان‌ها در حوادث و بلایا
۴۲	برنامه‌ی اقتضایی در حوادث و بلایا در حوزه‌ی سلامت
۴۸	برنامه‌ریزی اقتضایی در حوادث و بلایا
۵۱	فرایند برنامه‌ریزی اقتضایی در حوادث و بلایا
۶۴	نمونه‌ی طرح استانی مدیریت سلامت در یک استان فرضی
۶۴	نمونه‌ی طرح استانی مدیریت سلامت در یک بیمارستان
۶۷	خلاصه‌ی فصل
	فصل دوم: دستورالعمل طراحی سامانه‌ی هشدار سریع بیمارستانی
۷۲	سامانه‌ی هشدار سریع
۷۳	مراحل تدوین سامانه‌ی هشدار سریع
۷۹	شرایط اتاق بحران (پیوست ۱)
	موارد قابل گزارش از طرف بیمارستان و خدمات اورژانس پیش‌بیمارستانی به مرکز

۸۰	 هدايت عمليات دانشگاه (پيوست ۲)
۸۰	 فهرست حوادث داخلي بیمارستان (پيوست ۳)
۸۳	 معيار تعيين حادثه (پيوست ۴)
۸۴	 خلاصه‌ی فصل

فصل سوم: تبیین فرایند فعال کردن برنامه‌ی مدیریت حوادث

۸۷	 تبیین فرایند فعال کردن برنامه‌ی مدیریت حوادث بیمارستانی
۸۸	 اطلاع‌رسانی
۹۱	 تمهیدات بیمارستان برای مقابله با حوادث و بلایا
۹۲	 هشدار، فعال‌سازی، توقف برنامه
۹۷	 خلاصه‌ی فصل

فصل چهارم: سامانه‌ی فرماندهی حوادث بیمارستانی

۱۰۲	 معرفی سامانه فرماندهی حوادث بیمارستانی
۱۰۴	 عملکردهای مدیریتی در زمان وقوع حوادث و بلایا
۱۰۸	 سامانه‌ی فرماندهی حوادث بیمارستانی: واحد عملیات
۱۱۱	 توزیع قدرت و مسئولیت در داخل واحد عملیات
۱۱۲	 عملیات فرماندهی در سطح دپارتمان
۱۲۱	 واحد برنامه‌ریزی
۱۲۵	 واحد پشتیبانی
۱۲۶	 واحد اداری/مالی
۱۲۸	 روش‌های شناسایی پرسنل فرماندهی حادثه
۱۲۸	 ساخت و ایجاد مرکز فرماندهی حادثه
۱۳۳	 آشنایی با ساختار فوریت‌های پزشکی پیش‌بیمارستانی
۱۳۵	 خلاصه‌ی فصل

فصل پنجم: فعال کردن سامانه‌ی فرماندهی حوادث بیمارستانی

۱۴۸ فرایند فعال کردن سامانه‌ی فرماندهی حوادث بیمارستانی

۱۶۷ خلاصه‌ی فصل

فصل ششم: راهنمای جامع برنامه‌ریزی و پاسخ فرماندهی حوادث بیمارستانی

۱۷۲ شاخص برنامه‌های بیمارستانی

۱۸۳ راهنمای پاسخ به حادثه : آتش‌سوزی

۱۹۵ خلاصه‌ی فصل

۱۹۷ فهرست منابع

۲۰۱ پیوست

۲۲۳ واژه‌شناسی

مقدمه

هرچند پیشگیری و کاهش خطر بلایای طبیعی مانند سایر فعالیت‌های پیشگیرانه در راستای توسعه اجتماعی و اقتصادی پایدار بر مبنای یک استراتژی کشوری، مدیریت بلایای طبیعی و حوادث غیر مترقبه و برپایه یک روش علمی مدنظر تمام دست اندرکاران حوزه‌های مختلف درگیر در بحران‌ها می‌باشند، اما پاسخ، آمادگی و هماهنگی لازم قبل از آن بخصوص در حوزه سلامت که اصولاً برآورده کننده اولین نیازهای انسان‌های درخطر افتاده است نیز از اصول اولیه کار می‌باشد در این راستا توانمندسازی بیمارستان‌ها که رکن محوری در این خصوص دارند قطعاً از اهمیت فوق العاده‌ای برخوردار است.

آن چه اهمیت ویژه‌ای می‌یابد برگرداندن نظم و ترتیب به فرآیندها و فعالیت‌ها است. در غیر این صورت پاسخ ما، خود باعث پدید آمدن بحران جدید در دل بحران قبلی می‌شود. در این بین لزوم تدوین و بکار بستن دستورالعمل‌ها و گایدلاین‌هایی که بتوانند این مهم را تضمین کنند بسیار حائز اهمیت است. از جمله این موارد می‌توان به تدوین گایدلاین‌های متعدد در حوزه‌های مختلف سلامت اشاره کرد که در حال حاضر در دست تدوین هستند. کتاب حاضر که برنامه آمادگی و مقابله بیمارستانی در حوادث غیر مترقبه می‌باشد به همت همکاران پرتلاشم در مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی کشور بعنوان دبیرخانه کارگروه بهداشت و درمان در حوادث و سوانح غیر مترقبه و مرکز تحقیقات حوادث غیر مترقبه دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تدوین شده و نمونه بسیار مناسبی از این دستورالعمل‌هاست. لذا ضمن تشکر از این عزیزان که موجب تحقق این مهم شده اند، توفیق و پیشرفت روزافزون آن‌ها را از پیشگاه خداوند متعال مسئلت می‌کنم.

دکتر وحید مستوردی

رئیس

مقدمه

امروزه حوادث و بلایا بخش بزرگی از منابع و برنامه‌های دولت‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. احبار رسانه‌ها هر روز حامل اطلاع‌رسانی در خصوص بروز حوادث مختلف در سراسر دنیاست. تغییرات جوی، دست‌کاری‌های بشر در طبیعت و رشد سریع تکنولوژی، آسیب‌پذیری مردم و بروز حوادث را افزایش داده است. آمارها معرف رشد فزاینده‌ی وقوع حوادث در گوشه و کنار دنیا می‌باشند. حوادث و بلایا همه ساله تلفات جانی و خسارات مالی فراوانی به دولت‌ها و ملت‌ها تحمیل می‌کنند. در سال ۲۰۱۰ حدود ۳۸۵ حادثه‌ی طبیعی در ۱۳۱ کشور جهان به وقوع پیوست. این حوادث جان بیش از ۲۹۷ هزار نفر از مردم دنیا را گرفت، ۲۱۷ میلیون نفر از جامعه‌ی جهانی را تحت‌تأثیر قرار داد و منجر به ۱۲۳/۹ میلیارد دلار خسارت شد.

در دهه‌ی گذشته نزدیک به یک میلیارد نفر از مردم جهان یعنی حدود یک‌ششم جمعیت کره‌ی زمین به‌طور مستقیم و غیرمستقیم درگیر حوادث و بلایا بوده‌اند. بیش از ۹۰٪ مرگ‌ومیرها در کشورهای درحال توسعه و کم‌پیشرفت ناشی از وقوع حوادث و بلایا می‌باشد. ایران کشوری درحال توسعه در آسیا است که مستعد حوادث و بلایای گوناگون طبیعی و انسان‌ساخت بوده و به عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین کشورها در جهان مطرح می‌باشد. در ۹۰ سال گذشته بیش از ۱۸۰ هزار نفر در اثر وقوع حوادث طبیعی جان خود را از دست داده و چندین برابر این تعداد نیز دچار آسیب و صدمات جسمی، روانی و اجتماعی شده و دارایی‌های خود را از دست داده‌اند.

براساس تعریف، حوادث و بلایا اتفاقاتی هستند که ایجاد اختلال در فعالیت‌های معمول اجتماعی کرده، بیش از توان منطقه‌ی آسیب دیده برای مقابله بوده و آسیب‌های مالی و جانی به همراه دارند. مدیریت مؤثر این اتفاقات مخرب و آسیب‌رسان بستگی به قدرت

پیش‌بینی عوارض و مشکلات ناشی از وقوع حوادث و برنامه‌ریزی برای پاسخ مؤثر به مشکلات ناشی از آنها دارد.

در حال حاضر مدیریت حوادث و عوارض ناشی از آنها به منظور حفظ جوامع و تأمین ثبات، امری ضروری است. حوزه‌ی سلامت در بین تمام ارکان درگیر در مدیریت حوادث و بلایا، دارای جایگاه ویژه‌ای است؛ زیرا اولین و مهم‌ترین مطالبه و دغدغه‌ی مردم، سلامت است. آمادگی از ارکان اصلی مدیریت حوادث بوده و در ساده‌ترین شکل، نیازمند برنامه‌ریزی، آموزش پرسنل، آموزش جامعه و تمرین و ارزیابی است. این آمادگی در سطح فردی؛ به افزایش دانش، بهبود نگرش و کسب مهارت‌های لازم، در سطح محلی؛ به تدوین برنامه، تأمین منابع و مشخص کردن ساختار مدیریت محلی و در سطح ملی؛ به تدوین سیاست‌ها، دستورالعمل‌ها و راهکارهای عملکردی نیازمند می‌باشد.

بنابراین حوزه‌ی سلامت به‌طور کل و کلیه‌ی مراکز بهداشتی-درمانی به‌طور خاص لازم است خود را برای مقابله با حوادث و بلایا آماده کنند، چراکه تکیه بر منابع و امکانات خارج از منطقه‌ی آسیب‌دیده و انتظار دریافت خدمات سلامت از مناطق دیگر، مرگ‌ومیر و آلام انسانی بیشتری به همراه خواهد داشت. این آمادگی نیاز به انجام فرایندی علمی براساس الگوهای بررسی شده‌ی موفق دنیا دارد. بدین منظور با توجه به این‌که از رسالت‌های اصلی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کارگروه سلامت و مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی وزارت بهداشت، ارتقاء سطح آمادگی حوزه‌ی سلامت برای تأمین پاسخ مؤثر به حوادث و بلایا به‌منظور تأمین بیشترین خدمت به بیشترین افراد در کمترین زمان، و حفظ پایداری و استمرار عملکرد مراکز بهداشتی - درمانی است و از آنجایی که دستورالعمل واحدی در سطح کشور به منظور تأمین آمادگی مراکز بهداشتی - درمانی وجود ندارد، تدوین دستورالعمل آمادگی بیمارستانی از زمستان ۱۳۸۸ آغاز شد. این دستورالعمل توسط مرکز تحقیقات توانبخشی در حوادث و بلایای دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی با سفارش و حمایت مستقیم مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی وزارت بهداشت و مشارکت جمع بزرگی از متخصصین صاحب‌تجربه در حوزه‌ی مدیریت سلامت در حوادث و بلایا به انجام رسید.

مجموعه‌ی حاضر با استناد به منابع روز دنیا (مرور وسیع منابع موجود)، نظر متخصصین (جلسات متعدد گروهی و فردی به‌صورت مصاحبه‌ی نیمه‌ساختار فردی، مصاحبه‌ی متمرکز گروهی و پانل متخصصین) و با استفاده از مطالعات انجام شده در ارتباط با سلامت در حوادث و بلایا تدوین و به دفعات مورد بازبینی قرار گرفته است. به‌طور حتم با توجه به این‌که این اولین اقدام در نوع خود می‌باشد، بی‌نیاز به اصلاح و بازبینی نبوده و سعی بر این خواهد بود که پس از اجرای آزمایشی به‌طور سالیانه مورد بازبینی قرار گیرد.

لازم است از حمایت‌های بی‌دریغ رئیس، معاونین و کارکنان مرکز مدیریت حوادث و فوریت‌های پزشکی وزارت بهداشت؛ رئیس و معاونین دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی و کلیه‌ی اساتید همکار تشکر و قدردانی نمایم.

امیدواریم مجموعه‌ی حاضر در جهت ارتقاء آمادگی مراکز بهداشتی - درمانی مؤثر بوده و گامی هر چند ناچیز در جهت کاهش آلام و رنج‌های مردم متأثر از حوادث و بلایا و تأمین حقوق مردم شریف ایران اسلامی، برداشته باشد.

دکتر حمیدرضا خانکه

رئیس‌دهی مسئول

نویسنده‌ی مسئول
دکتر حمیدرضا خانکه

همکاران برحسب میزان مشارکت

۱. دکتر غلامرضا معصومی
۲. دکتر علی اردلان
۳. دکتر محمد سرور
۴. دکتر جعفر مرادفر
۵. خانم لیلا داد دوست
۶. دکتر جواد مرادیان
۷. دکتر نادر توکلی
۸. دکتر وحید ذنوبی
۹. خانم مریم رنجبر
۱۰. دکتر پیام رنوفی
۱۱. خانم مرجان مستشارنظامی
۱۲. آقای کیانوش عبدی
۱۳. دکتر احمد رضا جلالی
۱۴. خانم مهرناز کریمی
۱۵. دکتر سیدعلی حسینی
۱۶. آقای مهدی ذهبی
۱۷. دکتر رضا محمدی
۱۸. دکتر محمود ابراهیمی